

МАТЕРІАЛИ

УДК 78.071(477)»1920/1940»-042.75Г.Левицька,С.Людкевич
DOI 10.32782/2224-0926-2024-2-49-17

Горак Яким Романович
кандидат мистецтвознавства, доцент,
старший науковий співробітник
Меморіального музею С. Людкевича у Львові,
доцент кафедри теорії музики,
Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка
<https://orcid.org/0000-0003-0707-8751>

ГАЛИНА ЛЕВИЦЬКА ТА СТАНІСЛАВ ЛЮДКЕВИЧ: КОНТАКТИ, ВЗАЄМОЦІНКА, ЛИСТУВАННЯ

Українська піаністка, музичний педагог, музичний критик Галина (Олена) Львівна Левицька (1901–1949) прожила всього 48 років. За цей короткий час їй випало чимало важких людських випробувань: розстріл чоловіка і його родини в Харкові, після чого її доньку Ларису як дитину «ворога народу» забрали в матері й вислали на спецпоселення в Курську, відтак пошуки за нею і повернення, тяжкі воєнні будні із загрозою висилки на роботи до Німеччини, смерть за підозрілих обставин у розквіті віку та діяльності. У таких умовах Г. Левицька зуміла виявити стійкість до тих трагічних подій і, незважаючи на них, розгорнути значну концертну діяльність, багато часу та сил присвятити педагогічній роботі, проявити себе на адміністративних посадах і цим не лише яскраво ввійти в музичне життя того часу, але й залишити своє ім'я в історії.

Її контакти з С. Людкевичем починаються із середини 20-х років ХХ ст. На той момент Г. Левицька була уже зрілою особистістю, яка пройшла добротну фахову школу й утвердилася в піаністичному виконавстві. Родом з інтелігентної української родини з Ярославщини (містечка Порохник), Галина Львівна була землячкою С. Людкевича, а також доводилася йому далекою родичкою: бабуня піаністки – Марія Левицька була донькою Клима Вахнянина (брата автора опери «Купало») і Марії з Людкевичів – сестри батька Станіслава Людкевича¹.

Дитячі роки майбутня піаністка провела на Стрийщині, у Скольому. Здобувала освіту в Перемишльському інституті для дівчат, відтак із початком Першої світової війни з родиною батьків переїхала до Відня і 1920 р. закінчила тут як піаністка Академію музики і відтворчого мистецтва у Відні у класі Єжи Лялевіча і Пауля Вайнгартена, відтак удосконалювалася в Емілія фон Зауера. Ще з часу навчання у Відні, з 1922 р. починає концертувати, у програми концертів відразу залучати українську музику.

1926 р. Г. Левицька переїздить до Стрия, де її запросили очолити Вищий музичний інститут при Стрийській філії Музичного товариства ім. М. Лисенка. Тут вона працює не лише як керівник школи, але і як педагог фортепіано і музично-теоретичних

¹ Про це детальніше дивись: Качмар В. *Нариси історії нашого роду*. Львів, 2009. С. 51–58.

дисциплін. Робота в Музичному інституті у Стрию посприяла її зближенню з С. Людкевичем. Саме з 1927–1928 рр. у фондах музею С. Людкевича зберіглося 4 листи Галі Левицької до композитора, повний текст яких наводимо в додатку до цієї статті. А в домашньому архіві внучки піаністки – Тетяни Крушельницької – зберігся автограф листа композитора до Г. Левицької.

Перший зі збережених її листів до композитора, датований 15 лютого 1927 р., групується довкола обговорення двох важливих подій. Перша подія – організація піаністкою у Стрию концерту до 100-х роковин смерті Л. Бетховена, на який вона запрошує С. Людкевича приїхати. Невідомо, чи відгукнувся С. Людкевич на це прохання, однак вечір відбувся 10 березня 1927 р. Вступне слово виголосив Іван Крушельницький, Г. Левицька виконала сольо «Апасіонату», фортепіанне тріо c-moll виконали Галя (фортепіано), Стефанія (скрипка) Левицькі та віолончеліст Вурм, крім того, сестри Левицькі виконали «Весняну» скрипкову сонату Бетховена. Рецензію на Стрийський концерт до роковин Л. Бетховена в «Ділі» опублікував В. Барвінський², зокрема зазначаючи: «Очевидно, на перший плян значно вибилася п'яністка Галя Левицька, в якій пізнали ми під кожним оглядом знамениту силу, що тим виступом станула в першому ряді наших, що правда, доволі нечисленних п'яністичних сил. Поминувши її високо розвинену, певну, а при тому ніколи не виступаючу на перший плян спроможність, гру її ціхує ще й вельми прецизне почуття ритмічне, рідко подибуване саме у жінок, а дальший шляхотний вираз сили, гарний, видатний, а не пересичений тон у кантілені, а в першу чергу те тонке почуття музикальності, яке її інтерпретаціям дає доволі влучний характер»³.

Друга подія, обговорювана в листі до С. Людкевича, це Шевченківський вечір у «Народному Домі» у Львові 13 березня 1927 р., на якому повністю було виконано кантату-симфонію «Кавказ». Лист засвідчує сильне бажання Г. Левицької послухати цей твір: «Вчора довідалась я від п[ані] Пясецької, що у Львові Шевч[енківський] концерт мавби бути 10.ІІІ – Я тому пишу до Вас, що хотіла на цей день просити Вас приїхати до Стрия, бо ми урядуюмо Бетховенівський вечір на більшу скалю. Коли концерт Шевч[енківський] дійсно 10.ІІІ – то я, з двох причин переложила б наш вечір: одно, що Ви не могли б приїхати, а друге, що я хочу конче чути Кавказ. Дуже прошу Вас, Пане Доктор – донести мені, можливо як найскорше, чи дійсно концерт вже 10-го». Але побувати на виконанні не вдалося: як свідчить наступний лист піаністки до композитора – від 14 березня 1927 р. – приїхати на концерт вона не могла, бо терміново мусила їхати додому.

1927 року у Стрию Г. Левицька вийшла заміж за Івана Крушельницького (1905–1934) – сина письменника Антона Крушельницького, поета, перекладача-графіка, мистецького й літературного критика, випускника Віденського і Празького університетів. 1928 р. в цьому шлюбі народилася донька Лариса і подружжя переїхало до Львова. У музичних колах Львова на той час тривала підготовка до концерту на пошанування століття смерті Л. Бетховена. На засіданні львівського відділу Музичного товариства ім. М. Лисенка 11 березня 1927 р. повідомлялося: «Що до майбутнього концерту в честь 100-ньої смерті Бетховена, то після ухвали має він відбутися в перших днях квітня силами нашого Учительського Збору або учениками Інституту нашого. П[ан] Дир[ектор] Барвінський занявся уладженням концерту і подає що сонату грати ме п[ан] Перфецький; в трійо п[ані] Галя Левицька, п[ан] Криштальський (скрипка) і п[ан] Вольфсталь або п[ан]

² Барвінський В. З концертної салі. Свято Бетховена в Стрию // *Діло*. 1927. № 67. 26 березня. С. 4.

³ Барвінський В. З концертної салі. Свято Бетховена в Стрию // *Діло*. 1927. № 67. 26 березня. С. 4.

Пшеничка (чельо); до сольостіву прошено п[ані] П'ясецьку. Відчит про Бетховена виголосить п[ан] дир[ектор] Барвінський»⁴.

Концерт відбувся 9 квітня 1927 р⁵. Г. Левицька взяла в ньому участь у кількох ампула: як піаніст-соліст виконала фортепіанну сонату d-moll і 32 варіації c-moll, а також виступила у складі фортепіанного тріо з Р. Криштальським та П. Пшеничкою у виконанні тріо D-dur op. 70 і як концертмейстер співачки Галини П'ясецької, яка виконувала пісні Бетховена. С. Людкевич опублікував в газеті «Новий час» рецензію на концерт п. н. «З концертної естради. Концерт в 100-літню річницю Л. Бетховена». У рецензії виконання фортепіанного тріо D-dur op. 70 оцінюється так: «Виконання твору солістами (п. Г. Левицька – фортепіано, п. Р. Криштальський – скрипка і п. П. Пшеничка – віолончель) було під кожним майже оглядом бездоганне й, поминувши деякі мінімальні різниці у фразуванні й динаміці в смичкових інструментах, стояло вповні на висоті задачі. Щоправда слід признати, що фортепіанна партія була тут тим сполучним і шліфуючим сполучником і, як така, вибивалася, нехотячи, на перше місце». Про сольні піаністичні точки Г. Левицької зазначається: «На чолі концерту висунулася – так новістю появи, як і змістом – фортепіанна точка п. Галі Левицької, яка виконала чудову сонату d-moll, op. 31, нав'язну всуміш то демонічними, то мрійливо-ліричними моментами та настроями, та характеристичні, справді бетховенські, варіації c-moll. Обидва твори найшли в п. Г. Левицькій гідну інтерпретацію, сконцентровану, без зайвого ліризму або якої-небудь пересади, з мужеською рисою у фразуванні й акцентах, яка при тім опанувала всі потрібні для виконання тих творів технічні тайни й проблеми й підпорядкувала їх ідеї творів. Особливо ж остання частина сонати й деякі варіації стали під оглядом шляхетної концепції й зрівноваження всіх моментів на рідко подибуванім рівні»⁶.

Імовірно, з публікацією цитованої рецензії С. Людкевича пов'язаний і лист композитора до Г. Левицької. Цей лист в неповному обсязі, без вказання дати, ось як цитується у книзі Л. Крушельницької «Рубали ліс»: «...Мені сказав п. Мудрий, що Німчук уже написав перед тим свою рецензію і зложив у друкарні... і що рецензія майже покривається з моєю. А се неправда, бо його рецензія повна всяких нонсенсів, і я з нею не хочу мати нічого спільного. Я, в виду сего, мусив рецензію мою помістити деінде, а що в «Раді» вже була рецензія п. Кудрика, я дав її до «Нового часу», де вона, однак, мусила бути трохи скорочена, бо в числі святочнім уже не було місця. От і маєте наші галицькі відносини. Але ви мусите до них поволі звикнути...»⁷. Оскільки рецензія на бетховенівський концерт – єдина з опублікованих у «Новому часі» рецензій С. Людкевича, пов'язаних із Г. Левицькою, припускаємо, що в листі композитора йдеться саме про цю публікацію.

Решта листів того періоду – від 9 червня 1927 р. і 5 січня 1928 р. – попри свою короткість, кидають світло на інші грані співпраці піаністки з композитором. Перший із них документує залучення до участі у спільному пописі учнів філій інститутів, який відбувався у Львові, учениці Г. Левицької у Стрию Лідії Гошовської. У другому листі йдеться

⁴ *Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.)* / упоряд. Я. Горак. Львів : Апріорі, 2019. С. 91.

⁵ Програма концерту зберігається у фондах Меморіального музею Станіслава Людкевича у Львові (далі – ММСЛ) Інвентарний № 2520.

⁶ Людкевич С. З концертової естради. Концерт в 100-літню річницю Л. Бетховена // *Новий час*. 1927. № 49. 5 березня. Передрук: Людкевич С. *Дослідження, статті, рецензії, виступи* / Упоряд. З. Штундер. Т. 2. Львів : Видавництво М.П. Коць, 2000. С. 503–504.

⁷ Крушельницька Л. *Рубали ліс... (Спогади галичанки)*. Львів : Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника, 2001. С. 58–59.

про намір піаністки виконати в камерному ансамблі зі своїми сестрами тріо С. Людкевича. На жаль, годі встановити, яке саме тріо (припускаємо, що друге, *fis-moll*), рівно ж як і чи було воно винесене на сцену, однак лист документує підготовчу роботу (перепис партій) для виконання. Це тим більш важливо, що твори С. Людкевича в репертуарі піаністки відсутні⁸ й інших свідчень про ініціативи виконання Г. Левицькою музики композитора наразі немає.

На засіданні виділу Музичного товариства ім. Лисенка 2 вересня 1929 р. Г. Левицьку прийнято на роботу у Вищий музичний інститут у Львові⁹, тоді ж вона вперше присутня на засіданні виділу товариства. 3 жовтня 1929 р. її прийнято в члени товариства¹⁰, а 20 жовтня 1930 р. Г. Левицьку разом зі скрипалем-педагогом інституту Іваном Левицьким було делеговано як представників від учительського збору на засідання виділу для обговорення «правильника» (укладу посадових прав і обов'язків) інспектора інститутів, яким був С. Людкевич. На наступному засіданні – 2 листопада – виступає від імені учительського збору з думками щодо правильника інспектора: «В імені збору п[ані] Левицька-Крушельницька загально висказується в імені збору за отворення чину інспектора по думці проєкту правильника з тим однак, що назва була б директор Муз[ичного] Т[овариства] а не інспектор»¹¹. На засіданні 8 листопада правильник був затверджений.

1932 р. у зв'язку з фінансовими труднощами у Вищому музичному інституті постала потреба скорочення штату педагогів фортепіано до 6, задля чого було проведене їх відбір і реангажування (повторний прийом) на роботу в інституті. У цій процедурі на засіданні 28 червня 1932 р. виникла конкуренція між Г. Левицькою і Ольгою Шухевич, дружиною піаніста Тараса Шухевича, і виділ проголосував за О. Шухевич. Такий вибір не задовольняв керівництво інституту – директора В. Барвінського й інспектора С. Людкевича, тому питання додатково розглядалося на засіданні 6 вересня 1932 р. За протоколом засідання, «дир[ектор] Барвінський повідомляє, що до науки гри на фортепяні у клясі п[ані] Левицької зголосилося 6 учениць і заявили, що хочуть вчитися виключно у тої учительки. Супроти ухвали виділу, якою не реангажовано пані Левицької просить о заангажування п[ані] Г. Левицької-Крушельницької до навчання гри на фортепяні, бо невирішення тої справи є зі шкодою для Інституту і в таких умовинах дир[ектор] Барвінський не може дальше управляти інститутом і резигнує з управи і вносить на зреасумування дотичної ухвали Виділу. Думки Дир[ектора] Барвінського поділяють Д[окт]ор Нижанківський і Д[окт]ор Людкевич. Д[окт]ор Нижанківський вказує, що непотрібним є реасумування ухвали, бо в ухвалі було сказано поки що, що не виключає дальшого ангажування учителів, а коли зголосилося 6 учениць до п[ані] Левицької, то заходить реальна потреба без реасумування ухвали реангажувати п[ані] Левицьку»¹². Цитований

⁸ Це твердження базую на основі статті: Кашкадамова Н. Українська фортепіанна музика в репертуарі піаністів Галичини (60-ті роки XIX ст. – 1939 р.) // *Записки Наукового товариства імені Шевченка. Том ССXXXII: Праці Музикознавчої комісії* / редактори О. Купчинський, Ю. Ясиновський. Львів : НТШ, 1996. С. 125–153.

⁹ *Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.)*. Львів: Апріорі, 2019. С. 137.

¹⁰ *Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.)*. Львів: Апріорі, 2019. С. 139.

¹¹ *Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.)*. Львів: Апріорі, 2019. С. 139.

¹² *Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.)*. Львів: Апріорі, 2019. С. 237.

фрагмент документу показує, на які жертви готові були йти В. Барвінський і С. Людкевич, щоби залишити піаністку серед педагогів інституту. На засіданні 10 вересня 1932 р. піаністку реангажували у Львівський інститут. Як педагог інституту до 1939 р. Галя Левицька виховала плеяду учнів, серед яких Марта Кравців-Барабаш, Ірина Селезінка, Ірина Николишин, Марта Колтунюк, Лідія Дутко, Надія Калинець. У 30-х роках педагог разом з учнями свого класу здійснювала концерти класу (т. зв. пописи), серед яких, наприклад, концерт із творів Й.С. Баха у травні 1937 р.¹³.

1929 р. разом зі своїм чоловіком Г. Левицька заснувала театральну школу, а з ініціативи І. Крушельницького у Львові започатковане «Західноукраїнське мистецьке об'єднання» (ЗУМО), до якого ввійшли ряд видатних діячів мистецтва, серед них Олекса Новаківський, Святослав Гординський, Зоф'я Лісса, Микола Колесса, Галя Левицька. Друкованим органом об'єднання став «Альманах лівого мистецтва», редагований Іваном Крушельницьким, який закликав митців об'єднуватися і творити для «працюючого класу». Вийшов лише один номер, після чого видання було заборонене польською владою. Ідеологічний напрям видання в подальшому став підґрунтям комуністичних поглядів: І. Крушельницький вважає метою мистецтва об'єднання пролетарів всіх націй, мистецтво тлумачить як пролетарське за змістом, але національне за формою, заперечує національне мистецтво, метою мистецьких об'єднань має бути класова боротьба¹⁴.

Сповідування цих ідей було небезпечним і неприйнятним в колах інтелігенції. Лариса Крушельницька пише: «...в 1932 році у Львові поширювалася антивоєнна відозва («Відозва Шіллера¹⁵»), ініціатором якої у всесвітньому масштабі був Ромен Роллан. Гарячими агітаторами її ідей стали Крушельницькі. М. Ф. Колесса пригадав, що підписався під відозвою (так само, як і Марія Дем'янівна Деркач), власне під впливом мого батька. Такі дії не завжди щасливо закінчувалися. Одного разу, прийшовши в інститут, мама [Г. Левицька. – Я. Г.] і Микола Філаретович дізналися, що їх звільнено з роботи. На початку 30-х років у період кризи і шаленого безробіття, це була катастрофа. Якось (стараннями Станіслава Пилиповича Людкевича) усе владналося¹⁶. Про інцидент згадував і М. Колесса: «Зі мною говорив від адміністрації Інституту Дрималик – він мусів, бо батьки бунтували проти того, щоб їхніх дітей учили люди, наставлені «наліво». Лівим мистецтво було під оглядом не ідеології, а радикальності формальних прийомів¹⁷. Невідомо, як саме справу полагодив С. Людкевич, однак через наведений інцидент Г. Левицьку таки позбавили місця роботи в Стрию. Згодом в автобіографії з особової справи піаністки як педагога у Львівській консерваторії вона писала: «В 1932 р. я розійшлась

¹³ Дивись рецензію на цей концерт: Сімович Р. З концертної салі. Вечір творів Баха у виконанні учениць Галі Левицької // *Діло*. 1938. № 108. 20 травня. С. 8.

¹⁴ Дивись публікації: Крушельницький І. Розуміння мистецтва // *Альманах лівого мистецтва* Вип. 1. Львів : ЗУМО, грудень 1931 р. С. 3; Крушельницький І. Завдання мистецького об'єднання // *Там само*, с. 11–12. У «Альманахові...» з музичної тематики опубліковано також хор М. Колесси «Новобранці» (сл. І. Крушельницького (с. 22–24), статті «Пролетарська музика» З. Лиська (с. 4–7) і «Проблема класовості в музиці» З. Ліси (с. 12–15).

¹⁵ Йдеться про Отто Шіллера – німецького аналітика і дипломата, аташе з сільського господарства в Москві. У 1930–1933 рр. він публікував статті з приводу колективізації в СРСР, де констатував голод в Україні і коло 10 мільйонів чоловік жертв голоду. Його доповідь «Голод в Радянському Союзі», надіслана 18 вересня 1933 р. під грифом «таємно», містила економічну і демографічну статистику голоду в Радянському Союзі. – Я. Г.

¹⁶ Крушельницька Л. *Рубали ліс... (спогади галичанки)*. Львів, 2001. С. 58.

¹⁷ Самотос-Баєрле Н. *Микола Колесса. Сто років молодості: Спогади*. Львів : Аверс, 2014. С. 267–268.

з моїм чоловіком Іваном Крушельницьким та стала жити вкупі з матір'ю та маленькою дочкою Ларісою. Життя було дуже важке тим більше, що місце керівника школи в Стрії я мусіла залишити з огляду на політичну неблагонадійність»¹⁸.

Початок 30-х років – тяжкий і трагічний час в долі родини Крушельницьких: через безробіття й переслідування вирішили всією родиною виїхати в Радянську Україну. 1932 р. до Харкова виїхав І. Крушельницький, а 1934 р. – уся родина. Г. Левицька лишилася у Львові, маючи намір виїхати до Харкова 1935 р., але не виїхала. У грудні 1934 р. частина родини, що виїхала, була розстріляна, частина – відправлена в табори на Соловки і там знищена. У тому ж році шестирічна донька піаністки Лариса виселена до Курська на спецпоселення, насильно роз'єднана з матір'ю, яка мусіла використовувати всі можливі способи для пошуку й порятунку доньки. Лише завдяки допомозі голови Політичного Червоного Хреста СРСР Катерини Пешкової (дружини Максима Горького) вдалося розшукати Ларису і повернути її до Львова.

Попри трагічні родинні події, у 1930-х роках Г. Левицька творчо контактує з українськими композиторами Нестором Нижанківським, Миколою Колессою Романом Сімовичем, Василем Барвінським, напрацювавши великий український репертуар із творів галицьких і наддніпрянських композиторів і ставши лідером за кількістю прем'єр українських фортепіанних творів (загально 19 творів, з них 8 – великі форми або цикли). Її схильність до прем'єр творів, опора на твори великої форми й сольний концерт як основна форма виступу – це, за дослідженням Н. Кашкадамової¹⁹, характерні риси її концертного стилю. Серед її репертуару твори С. Людкевича на диво відсутні: за перевани в репертуарі концепційних, інтелектуальних полотен, схильності до першовиконання сучасних українських музичних творів, фортепіанна творчість автора музичного «Кавказу» становила б вдячний матеріал для піаністки. Можливо, брак творів С. Людкевича мотивувався широким розповсюдженням його музики в репертуарі сучасних Г. Левицькій українських піаністок Галичини – В. Божейко, М. Вишницької, Д. Гординської-Каранович, Н. Лаврівської. 31 грудня 1931 р. Г. Левицька зважилася на цілий концерт української фортепіанної музики (П. Козицький 7 прелюдій ор. 12, З. Лисько Соната; М. Колесса сюїта «Пасакалія, скерцо й fuga», Л. Ревуцький Прелюдії ор. 11)²⁰. Вона виступає як піаністка-солістка, як член камерного ансамблю і як концертмейстер співаків. Зі своїми сестрами, скрипалькою Стефанією і віолончелісткою Марією, виступає у складі камерного тріо з різними програмами: 7 грудня 1931 р. – програма з творів Бетховена, Шумана, Барвінського; 1934 р. – програма з творів Й. Брамса. Часто виступає із сестрою Стефанією (скрипалькою), а також зі співачкою О. Бандрівською.

¹⁸ Архів Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка. Особова справа Галини Левицької. Опис 2 о/с. – Спр. № 11. Арк. 24–25. Цитована автобіографія писалася піаністкою в радянський час, коли факти власної біографії авторами свідомо перекручувалися, тому наведена інформація про розлучення із чоловіком – свідомо неправда, яку спростовують і нащадки родини і даліші перипетії життя піаністки.

¹⁹ Кашкадамова Н. Українська фортепіанна музика в репертуарі піаністів Галичини (60-ті роки ХІХ ст. – 1939 р) // *Записки НТШ*. Т. 232. Львів, 1996. С. 146.

²⁰ Дітчук О., Кашкадамова Н. Концертна діяльність та виконавський стиль піаністки Галі Левицької // *Піаністка та педагог Галина Левицька (1901–1949) : матеріали обласної конференції викладачів фортепіанних відділів музичних училищ та мистецьких шкіл, присвячена пам'яті Галини Левицької (Львів, жовтень 2004)*. Львів, 2012. С. 38 (хронологія концертних виступів Г. Левицької подана в додатках названої статті).

Галя Левицька разом із С. Людкевичем була присутня на перших зборах СУПРОМу 12 квітня 1934 р.²¹, а після рішення засідання Ради СУПРОМу 20 червня 1934 р. стала звичайним членом цієї організації²². Згодом, 8 грудня 1935 р., на Загальних зборах її вибрали до складу Ради СУПРОМУ (керівного органу)²³.

Як членкиня Ради, вона разом зі С. Людкевичем і В. Барвінським була рішенням Ради від 26 березня 1936 р. в складі комісії делегована до дирекції Львівського радіо у справі систематичного проведення на радіо авдіцій українських виконавців²⁴. У справі мирового суду між С. Людкевичем і Н. Нижанківським, який розгорівся через інцидент між діячами весною 1936 року²⁵, рішенням Ради 23 квітня 1936 р. Г. Левицька була призначена як заступник (представник інтересів) Н. Нижанківського²⁶, але дипломатично відмовилася від цього. З початком виходу журналу «Українська музика», який став друкованим органом СУПРОМу, часто виступає в ньому як музичний критик. Брала участь Г. Левицька в концертах, організованих СУПРОМом. Від імені спілки вона була учасником 1935 р. в концерті до 30-річчя Національного музею у Львові. У 1936–1937 рр. вона – чи не перша серед українських галицьких піаністок – проводила цикли тематичних концертів із різножанрових і різностильових програм як з європейської, так і з української, як із класичної, так і з сучасної модерної музики.

Грала модерну музику не тільки в сольних програмах, але і як концертмейстер. Зокрема, зі співачкою Одаркою Бандрівською восени 1936 р. на концерті, організованому СУПРОМом, виконувалися твори К. Дебюссі, О. Респігі, Р. Штрауса, Г. Малера, А. Шенберга, М. Мусоргського, В. Барвінського, Л. Ревуцького. С. Людкевич опублікував рецензію на цей концерт «Вечір новітніх пісень О. Бандрівської», у якій писав: «Цей пісенний вечір стояв взагалі, і під оглядом цікавої програми, і під оглядом її виконання, на високому рівні, і його слід зарахувати до найудатніших наших пісенних вечорів в останніх часах. До успіху й вдатности концерту причинилась, мабуть, не в малій мірі участь піаністки п. Г. Левицької як акомпаніаторки»²⁷.

Для організації вшанування 25-ліття смерті Лисенка в 1937 р. Музичне товариство ім. М. Лисенка створило окрему комісію за участі С. Людкевича для розробки низки ювілейних заходів, серед яких концерт-академія. На засіданні виділу Музичного товариства ім. М. Лисенка 24 жовтня 1937 р. до участі в концерті запрошено Г. Левицьку як сольну піаністку й концертмейстера О. Бандрівську. Концерт неодноразово переносився, унаслідок чого піаністка навіть відмовлялася виступати, але, за протоколами, справу дипломатично залагодив С. Людкевич. Концерт відбувся 19 грудня 1937 р. в міському театрі за участі співаків М. Голинського, О. Бандрівської, хорів «Бояна» і «Сурми».

²¹ Книга протоколів Союзу українських професійних музик у Львові // *Союз українських професійних музик у Львові: Матеріали і документи* / Редактори-упорядники В. Сивошип, Р. Стельмашук. Львів : Сполом, видавництво М. П. Коць, 1997. С. 61.

²² Там само, с. 66.

²³ Там само, с. 90–91.

²⁴ Там само, с. 95.

²⁵ Про конфлікт див.: Штундер З. *Станіслав Людкевич. Життя і творчість. Том 1. 1879–1939*. Львів : «Бінар-2000», 2005. С. 379.

²⁶ Книга протоколів Союзу українських професійних музик... С. 98.

²⁷ Першодрук: *Діло*, 1936, № 230, 13 жовтня. С. 7. Підписано: Ч. В. Передрук: Людкевич С. *Дослідження, статті, рецензії, виступи* / Упоряд. З. Штундер. Т. 2. Львів : Видавництво М. П. Коць, 2000. С. 563.

Г. Левицька виконала на ньому Першу українську рапсодію М. Лисенка. С. Людкевич відгукнувся в пресі рецензією «Святочний концерт у 25-ліття смерті М. Лисенка», у якій дав таку характеристику виступу Г. Левицької: «Може, найцікавішою (не хочу сказати найціннішою) з усіх продукцій була для любителів лисенківської музики 1-ша фортепіанна рапсодія (gis-moll – As-dur), технічно й виразово не легка до опанування і навіть декому з піаністів осоружна, яку піаністка п. Г. Левицька виконала в нас перший раз від часу ювілейних концертів Лисенка в Галичині 1904 р., коли-то виконав її сам автор. Піаністка вложила у твір дуже багато технічно-мистецьких зусиль і багато душі та мала загальний успіх у знавців і ляків. Показується, що твір цей, при всіх виразних впливах Ліста у фортепіанній техніці й фактурі, усе ж таки в тематиці й гармонії виявляє стільки оригінальних лисенківських рис, що вповні заслуговує на назву української рапсодії»²⁸.

1938 р. Г. Левицька за результатами відбору була затверджена очільником Вищого музичного інституту у Стрию, поєднуючи тут керівну посаду з роботою педагога фортепіано. Того ж року Стрийська філія великим концертом відзначала 25-ліття свого існування. У рамках святкувань відбулася низка заходів: поминальне богослужіння за померлих педагогів інституту (29 жовтня), концерт учнів (8 листопада), 6 грудня – ювілейний концерт за участі піаністки Галі Левицької, скрипаля Івана Повалячека, Стрийського та Дрогобицького «Боянів» та інших. У програмі прозвучали твори М. Лисенка, С. Франка, Г. Генделя, А. Вахнянина, і «Кантата у 25-ліття» С. Людкевича. Серед домашнього архіву С. Людкевича зберігся лист «До Хвального Інспекторату музичного товариства ім. Миколи Лисенка у Львові», датований «В Стрию, дня 18 листопада 1938» із запрошенням композитора на святкування²⁹, а також запрошення-програма торжеств³⁰. С. Людкевич відгукнувся на подію рецензією «Ювілейний концерт у 25-ліття Муз. товариства й інституту ім. М. Лисенка в Стрию», у якій, зокрема, сказано: «У концертній частині були дві сольні інструментальні точки: фортепіанна Перша рапсодія Лисенка, блискуче виконана п. Г. Левицькою, теперішньою директоркою й учителькою Муз[ичного] Інституту в Стрию, і скрипкова соната Цезаря Франка, якої виконавці – скрипак проф. І. Повалячек і піаністка п. Г. Левицька – вповні дотроїлися до високих вимог цього прекрасного, хоч і як трудного, твору»³¹.

З приходом радянської влади на Західну Україну Г. Левицька стала директором і завідувачем фортепіанного відділу в Консерваторійній музичній школі (нині – Львівська середня спеціальна музична школа ім. С. Крушельницької). Життєві поневіряння у воєнні роки висвітлюють слова з автобіографії Г. Левицької з її особової справи у Львівській консерваторії: «Коли в 1939 році прийшла Червона Армія, музичне життя зорганізувалось на зовсім других підставах. Мені доручено місце директора Муз[ичної] десятирічки при Льв[івській] Держ[авній] Консерваторії, де я одержала кафедру по спец. фортепіано. В червні 1941 року все перервалось. Музичне життя занепало, довелося пробиватись приватними лекціями аж до зорганізування т. зв. Муз[ичної] школи з дуже

²⁸ Людкевич С. *Дослідження, статті, рецензії, виступи* / Упоряд. З. Штундер. Т. 2. Львів : Видавництво М. П. Коць, 2000. С. 571.

²⁹ Автограф листа зберігається у фондах Меморіального музею Станіслава Людкевича у Львові. На момент написання статті лист ще не мав визначеного інвентарного номера.

³⁰ ММСЛ. Інвентарний № 2626: Запрошення-програма. Ювілейне свято з нагоди 25-ліття існування Товариства і музичної школи у Стрию. Стрий, 29 жовтня 1938 р.

³¹ Першодрук: *Діло*. 1938. № 280. 16 грудня. С. 9. Підписано: Ч. В. Передрук: Людкевич С. *Дослідження, статті, рецензії, виступи* / Упоряд. З. Штундер. Т. 2. Львів : Видавництво М. П. Коць, 2000. С. 598.

марними перспективами. Майже від самого початку окупації німецькі власті старались втягнути мене на працю перекладчика з огляду на моє знання мов. Довелось вкінці прийняти місце перекладчика в Ревізійному Союзі Укр[аїнських] Кооператив (травень 1942 р.)»³².

За часу німецької окупації Галичини визначною подією було триразове виконання «Кавказу» С. Людкевича – 11, 12 і 18 квітня 1943 р. Г. опублікувала рецензію на ці концерти «Кавказ (з нагоди виконання симфонії-кантати «Кавказ» Шевченка-Людкевича на святкових концертах у Львівському Оперному Театрі)»³³.

Стаття Г. Левицької про «Кавказ» – це не рецензія, а радше образно-емоційне враження від твору. У статті твір С. Людкевича належить до нечисленних (після концертів Д. Бортнянського і кантат М. Лисенка) творів монументального стилю. Коротко вказується контекст створення твору – з 1902 р., коли композитором були написані інші твори на слова Шевченка (музика до «Гамалії», хори «Косар», «Закувала зозуленька»). Г. Левицька пише: «Як добрий знавець оркестрової палети, а ще краще обзнайомлений з хоровою, зокрема з українською хоровою фактурою, захоплений ідеєю Шевченкової поеми [С. Людкевич. – Я. Г.], починає творити кантату, яка, мабуть, в історії нашої, а то й світової музики назавжди займатиме виняткове місце. В творчості Людкевича кантата є завершенням його вокально-інструментальних праць, є доказом глибокого пієтизму для творчості давніших українських композиторів та обзнайомлення з українською народною піснею (яка, власне кажучи, в «Кавказі» ніде не вжита безпосередньо, бо ж і поетичний текст не дає для того підстави. Проблема геройської боротьби кавказців – це проблема кожного поневоленого народу – в розумінні українського поета і музики. І тому тема кавказьких гір, що червоною ниткою тягнеться та споює увесь твір і якою починається I частина, названа композитором «Прометеєю» – має характер української описової мелодики»³⁴. Прикметні у цитованому фрагменті дві деталі: передовсім високе – виняткове у світовій музиці – місце людкевичевого твору, а по-друге, думка авторки, що твір завершує вокально-інструментальні «праці» композитора, хоч твір написаний композитором у молоді роки і подальша композиторська еволюція С. Людкевича дасть ще не один цінний здобуток у цьому жанрі.

Г. Левицька простежує образність і характер кожної частини й завершує міркуваннями про виконання: «Про визначну роль, яка припала Станіславу Людкевичу в ділянці нашої вокально-оркестрової музики, не приходиться говорити. З нагоди ж останнього виконання його геніального твору насувається декілька завваг: для того, щоб інтерпретувати твір тієї міри і того всенационального значення (згадати б тільки зрив українського громадянства, зокрема молоді, після виконання кантати в Києві 1941 року), а то й твір вселюдської ваги, треба колосального збору знавців свого ремесла, які вложили б у відтворення не менше живущого духа й серця, як це зробили поет і композитор. Нам не вперше приходиться прослухати ту симфонію слова й музики, і останні концерти насувають рефлексії, які не все виходить в користь виконання <...> Все таки: враховуючи всі труднощі, які мусіли побороти ініціатори, керівники та виконавці, можемо тільки

³² Особова справа Галини Левицької // Архів ЛНМА ім. М. Лисенка. Опис 2 о/с. Справа 11. Арк. 24–25.

³³ [Левицька Г.] Кавказ (з нагоди виконання симфонії-кантати «Кавказ» Шевченка-Людкевича на святкових концертах у Львівському Оперному Театрі) // *Наші дні*, 1943. № 5. 1 травня. С. 9–10. Підписано: Г. Л.

³⁴ Там само, с. 9.

радіти, що твір тієї міри і тієї вічної актуальності заманіфестовано в сьогорічні роковини поета. Заманіфестовано ним віру у власні сили»³⁵.

Подальші життєві поневіряння Г. Левицької в час німецької окупації приблизно на два роки унеможливили її контакти з С. Людкевичем. Про цей період свого життя Г. Левицька пише в автобіографії: «В грудні 1943 р. прийшов виклик з м. Штудгарт (Німеччина), куди я мусіла виїхати спершу на працю в уряді прохарчування, опісля в статистичному бюро міста. За час мого перебування в м. Штудгарт мені 2 рази пропонували німецьке громадянство. Коли я категорично відмовилась – знято мене з посади та примушено працювати фізично. Мою 15-літню доньку забрали від мене та примусили її працювати на фабриці в м. Зінген, де вона жила з того часу в лагері східних робітників. Тільки 26 квітня 1945 прийшов рятунок. В той день м. Констанцію, де я працювала як домашня робітниця, заняли французькі війська і з наступних днів почали працювати репатріаційні комісії. Ми з дочкою були одні з перших, що зголосились в радянській комісії. Через місяць нас перевели до табору в м. Шваніген (Шварцвальд) – а 6. IX 1945 ми погрузились для повороту на Батьківщину»³⁶.

24 вересня 1945 р. Г. Левицька повернулася до Львова, а 1 жовтня 1945 р. почала працю у Львівській консерваторії на посаді педагога кафедри спеціального фортепіано. Оскільки були необхідні документи для підтвердження трудового стажу, таку посвідку про робочий стаж Г. Левицької надав С. Людкевич, і вона досі зберігається в особовій справі піаністки в архіві ЛНМА ім. М. Лисенка. Ось її повний текст:

«ДОВІДКА

Оцим стверджую, що проф. Левицька Галя працювала з 1 вересня 1926 р. директором та педагогом спец[іального] фортепіано у філії Вищого Музичного Інституту ім. Лисенка у м. Стрії (Галичина). З 1 вересня 1929 р. по 1 вересня 1939 р. проф. Левицька Галя працювала педагогом спец[іального] фортепіано у Вищому Муз[ичному] Інституті ім. Лисенка у Львові.

Бувший Інспектор Вищ[их] Муз[ичних] Шкіл ім. Лисенка

Др. Людкевич»³⁷.

У роки роботи в консерваторії піаністка, ймовірно, спілкувалася з С. Людкевичем, однак задокументованих згадок про це не виявлено, хоч спілкування мусіло мати місце, оскільки Г. Левицька проводила в консерваторії різносторонню діяльність, у т. ч. з 1 березня до 18 грудня 1947 р. призначена деканом фортепіанного факультету Львівської консерваторії.

Отож, контакти Г. Левицької з С. Людкевичем назагал нечисленні фактами, але засвідчують людську і творчу взаємоповагу, виrozumілість і допомогу між ними, відсутність будь-яких конфліктів. Їх об'єднувала педагогічна робота спочатку у Вищому музичному інституті, відтак у Львівській державній консерваторії. Обое були діяльними членами СУПРОМу. Мала місце і творча взаємооцінка. У кількох рецензіях різних років С. Людкевич дав високу оцінку концертної діяльності, піаністичної професійності

³⁵ [Левицька Г.] Кавказ (з нагоди виконання симфонії-кантати «Кавказ» Шевченка-Людкевича на святкових концертах у Львівському Оперному Театрі) // *Наші дні*, 1943. № 5. 1 травня. С. 10.

³⁶ Архів ЛНМА ім. М. Лисенка. Особова справа Галини Левицької. Опис 2 о/с. Справа 11. Арк. 24–25.

³⁷ Архів ЛНМА ім. М. Лисенка. Особова справа Г. Левицької. Арк. 29.

Г. Левицької. Показником визнання високого рівня музичної фаховості піаністи було підтримка й обстоювання С. Людкевичем кандидатури Г. Левицької на педагогічну посаду у львівському інституті 1932 р. Зі свого боку Г. Левицька мала значний інтерес до творчості С. Людкевича, особливо до кантати-симфонії «Кавказ», яку вона прагнула повністю почути в 1927 році, а згодом опублікувала розгорнену статтю про цей твір, вперше прослухавши його в 1943 році. Хоч серед репертуару піаністки твори композитора не фігурують, але збережені листи ілюструють її прагнення виконувати його твори, зокрема тріо Людкевича.

Додаток

Листи Галини Левицької до Станіслава Людкевича

№ 1

Вельмишановний Пане Директор!

Вчора довідалась я від п[ані] П'ясецької³⁸, що у Львові Шевч[енківський] концерт мавби бути 10.III³⁹ – Я тому пишу до Вас, що хотіла на цей день просити Вас приїхати до Стрия, бо ми урядуюмо Бетховенівський вечір⁴⁰ на більшу скалку. Коли концерт Шевч[енківський] дійсно 10.III – то я, з двох причин переложила б наш вечір: одно, що Ви не моглиб приїхати, а друге, що я хочу конче чути Кавказ⁴¹.

Дуже прошу Вас, Пане Доктор – донести мені, можливо як найскорше, чи дійсно концерт вже 10-го.

Знаєте, тут розходиться о цілу рекляму – з котрою треба почати відповідно до ре-чинця.

Що до Бетховенівського вечора у Львові⁴² – то я сказала п[ані] П'ясецькій. Сподіюсь письма від Вас.

³⁸ Йдеться про співачку, педагога співу у Вищому музичному інституті у Львові Олену (Галину) П'ясецьку (1894–1978).

³⁹ Шевченківський вечір у Львові за участю «Львівського Бояна» відбувся 13 березня 1927 р. в залі «Народного Дому».

⁴⁰ Концерт на пошанування согих роковин смерті Л. Бетховена відбувся в Стрию, у залі «Народного Дому» 10 березня 1927 р. за участю Г. Левицької (фортепіано), С. Левицької (скрипка), Л. Вурма (віолончель), І. А. Крушельницького. У програмі після вступного слова І. Крушельницького прозвучали твори Л. Бетховена: Фортепіанна соната f-moll op. 57 («Апасіоната») у виконанні Г. Левицької, фортепіанне тріо c-moll у камерному виконанні всіх учасників, а також Соната F-dur op. 23 (т. зв. Весняна) у виконанні С. Левицької (скрипка) і Г. Левицької (фортепіано). У фондах Музично-меморіального музею С. Крушельницької у Львові зберігається примірник афіші-програмки цього концерту (ФСК інв. № 2174). Рецензія на концерт: Барвінський В. З концертної зали. Свято Бетховена в Стрию // *Діло*. 1927. № 67. 26 березня. С. 4.

⁴¹ На Шевченківському концерті 13 березня 1927 р. «Львівський Боян» виконав повністю «Кавказ» С. Людкевича і «Заповіт» К. Стеценка для хору а капела. Промову про поета виголосив Дмитро Донцов. Рецензія на концерт: Барвінський В. Програмний концерт «Бандуриста». Шевченківський концерт // *Діло*. 1927, № 66, 25 березня.

⁴² На концерті до 100-річчя смерті Л. Бетховена у Львові, влаштованому Музичним товариством ім. М. Лисенка, виступила Галя Левицька як піаніст у складі фортепіанного тріо (разом із Р. Криштальським та П. Пшеничкою виконали тріо D-dur op. 70), як піаніст-соліст із виконанням фортепіанної сонати d-moll op. 31 та 32 варіацій c-moll, а також як концертмейстер співачки Галини П'ясецької, яка виконувала пісні Л. Бетховена. Рецензію на концерт написав С. Людкевич. Див.: Людкевич С. З концертної естради. Концерт в 100-літню річницю Л. Бетховена // *Новий час*. 1927. № 49. 5 березня. Є також інша рецензія на концерт: З музики. Свято Бетховена у Львові // *Діло*. 1927. № 83. 15 квітня. С. 4. Підписано: (ін).

Завтра у нас має бути Содом і Гомора!
 Дуже, дуже прохаю скоро написати.
 Щиро здоровлю і остаю з глиб[окою] пошаною

Галя Левицька

Стрий, 25. II.27

ММСЛ. – Автограф чорним чорнилом на складеному вдвоє пожовклому аркуші паперу (20 x 14,8 см). Текст займає три сторіночки, остання, четверта, – порожня і незаповнена. Аркуш зі слідом поперечного згину.

№ 2

Високоповажаний Пане Доктор!

Місто до Львова, я мусіла їхати до дому, де відпокутовую увесь минулий тиждень.
 Така вже моя доля, що все, як тішуся здавна на щось, обічною собі багато – то воно не сповниться для мене.

Буду старатися в найблищому часі бути у Львові.
 з глиб[окою] пошаною

Галя Левицька

Сколе, 14.III 27.

ММСЛ. – Автограф чорним чорнилом з однієї сторони пожовклого аркуша паперу (20,2 x 16,4 см). Зворот чистий і незаповнений.

№ 3

Стрий 9.VI [1927]

Високоповажаний Пане Доктор!

Щодо Гошовської⁴³ – то прошу ласкаво в програму дати

Scarlatti: 2 Sonaten (d-moll F-dur)

Edward Schütt Prelude g-moll

Інші лишаються ті самі. Здоровлю Г. Левицька

ММСЛ. – Автограф чорним чорнилом на складеному вдвоє пожовклому аркуші паперу (16,7 x 12,8 см). Текст займає тільки першу сторіночку, решта три – чисті й незаповнені.

№ 4

Високоповажаний Пане Докторе!

Мені совісно, що я аж сьогодні відписую Вам на Ваше письмо, але так вже склалося, що ніяк мені було скорше зібратися.

Отже трію мені з Klavierstimm⁴⁴ і⁴⁴ дуже подобається, але дуже цікава як воно в цілості і тому сестри⁴⁵ мої переписують голоси. На святах хочемо трібувати.

⁴³ Йдеться про ученицю 5-го року навчання Вищого музичного інституту у Стрию Лідію Гошовську, яка з наведеною у листі програмою виступала на II річному пописі елевів середніх років за участі учнів філіальних інститутів 24 червня 1927 р. Цей виступ зафіксовано у надрукованій програмці пописів. За цієї подією і встановлено рік написання листа.

⁴⁴ Klavierstimme – фортепіанна партія (нім).

⁴⁵ Йдеться про сестер Галі Левицької – також музикантів: скрипальку Стефанію (1909–1941) і віолончелістку Марію (за чоловіком – Юзвак, 1903 р. н.). У складі камерно-інструментального трію сестри Левицькі часто концертували на початку 30-х років XX ст.

Оскільки його Вам конче треба буде – то я розуміється перешлю його.
Щиро здоровлю, всього кращого з Новим Роком!

Галя Левицька

Стрий, 3 Мая 39

5.I.28

ММСЛ. – Автограф чорним чорнилом з однієї сторони пожовклого аркуша паперу (26,6 x 20,5 см). Аркуш зі слідами поздовжнього і поперечного згинів.

Література

1. Архів Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка. Особова справа Галини Левицької. Опис 2 о/с. Спр. № 11.
2. Барвінський В. З концертової салі. Свято Бетховена в Стрию. *Діло*. 1927. № 67. 26 березня. С. 4.
3. Барвінський В. Програмний концерт «Бандуриста». Шевченківський концерт. *Діло*. 1927. № 66, 25 березня.
4. Дітчук О., Кашкадамова Н. Концертна діяльність та виконавський стиль піаністки Галі Левицької. *Піаністка та педагог Галина Левицька (1901–1949) : матеріали обласної конференції викладачів фортепіанних відділів музичних училищ та мистецьких шкіл, присвячена пам'яті Галини Левицької (Львів, жовтень 2004)*. Львів, 2012. С. 3–15.
5. З музики. Свято Бетховена у Львові. *Діло*. 1927. № 83. 15 квітня. С. 4. Підписано: (ін).
6. Качмар В. *Нариси історії нашого роду*. Львів, 2009. 303 с.
7. Кашкадамова Н. Українська фортепіанна музика в репертуарі піаністів Галичини (60-ті роки XIX ст. – 1939 р.). *Записки Наукового товариства імені Шевченка. Том ССXXXII: Праці Музикознавчої комісії* / редактори О. Купчинський, Ю. Ясиновський. Львів : НТШ, 1996. С. 125–153.
8. *Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.)* / упоряд. Я. Горрака. Львів : Априорі, 2019. 756 с.
9. Книга протоколів Союзу українських професійних музик у Львові. *Союз українських професійних музик у Львові : Матеріали і документи* / Редактори-упорядники В. Сивошіп, Р. Стельмашук. Львів : Сполом, видавництво М. П. Коць, 1997. С. 61–139.
10. Крушельницька Л. *Рубали ліс... (Спогади галичанки)*. Львів : Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника, 2001. 260 с.
11. Крушельницький І. Розуміння мистецтва. *Альманах лівого мистецтва*. Вип. 1. Львів : ЗУМО, грудень 1931 р. С. 3.
12. Крушельницький І. Завдання мистецького об'єднання. *Альманах лівого мистецтва*. Вип. 1. Львів : ЗУМО, грудень 1931 р. С. 11–12.
13. [Левицька Г.] Кавказ (з нагоди виконання симфонії-кантати «Кавказ» Шевченка-Людкевича на святкових концертах у Львівському Оперному Театрі). *Наші дні*, 1943. № 5. 1 травня. С. 9–10. Підписано: Г. Л.
14. Людкевич С. З концертової естради. Концерт в 100-літню річницю Л. Бетховена. *Новий час*. 1927. № 49. 5 березня.
15. Людкевич С. *Дослідження, статті, рецензії, виступи* / Упоряд. З. Штундер. Т. 2. Львів : Видавництво М. П. Коць, 2000. 815 с.
16. Людкевич С. Вечір новітніх пісень О. Бандрівської. *Діло*. 1936. № 230. 13 жовтня. С. 7. Підписано: Ч. В.
17. Людкевич С. Ювілейний концерт у 25-ліття Муз. товариства й інституту ім. М. Лисенка в Стрию. *Діло*. 1938. № 280. 16 грудня. С. 9. Підписано: Ч. В.
18. Самогос-Баерле Н. *Микола Колесса. Сто років молодості: Спогади*. Львів : Аверс, 2014. 288 с.
19. Сімович Р. З концертової салі. Вечір творів Баха у виконанні учениць Галі Левицької. *Діло*. 1938. № 108. 20 травня. С. 8.
20. Штундер З. *Станіслав Людкевич. Життя і творчість. Том 1: 1879–1939*. Львів : Бінар-2000, 2005. 636 с.

